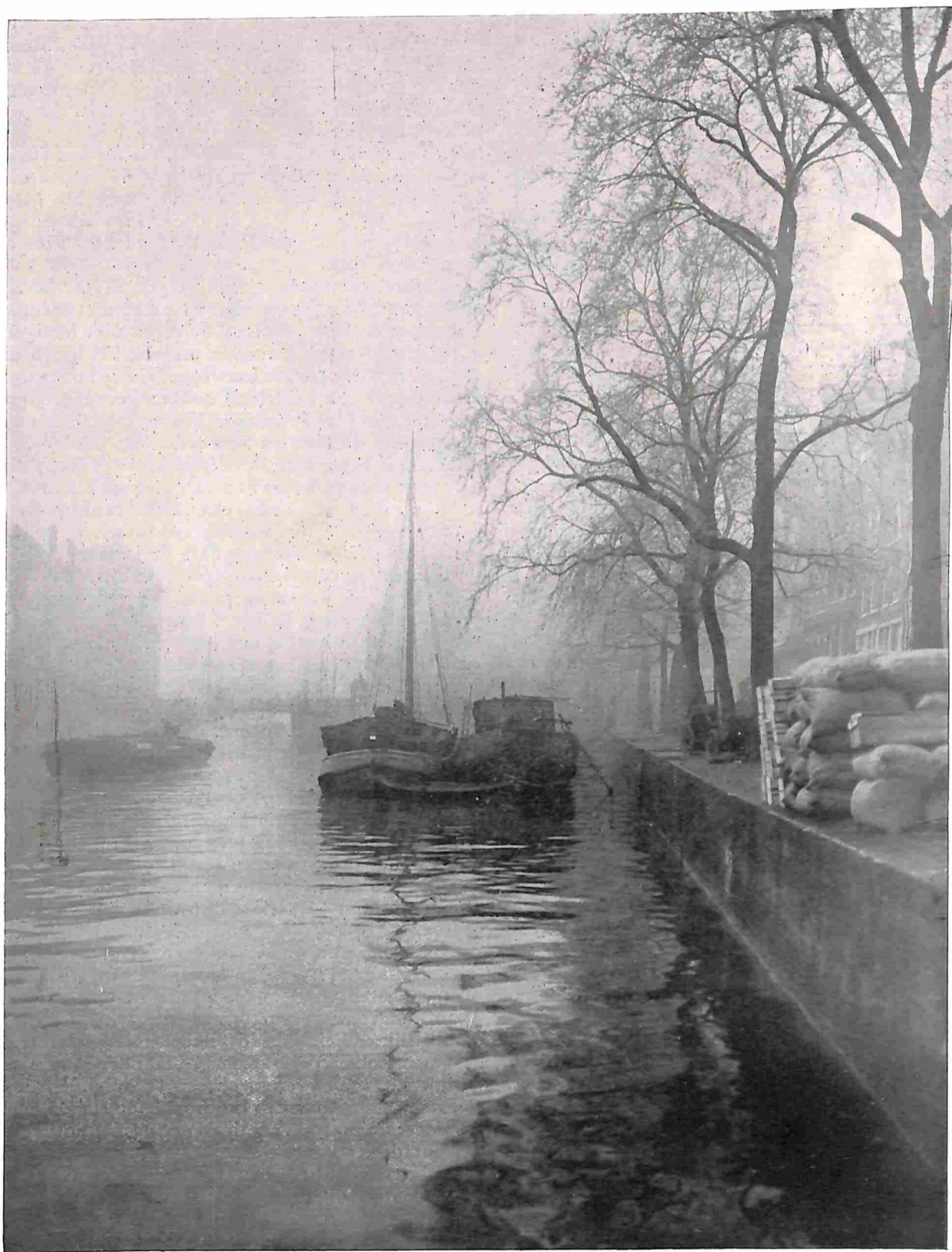

BUITEN

28^E JAARGANG N^O. 50

ZATERDAG 15 DECEMBER 1934

EEN MISTIGE DAG

<i>Redactie: Mr. P. J. A. BOOT</i>	INHOUD
EEN MISTIGE DAG (ILL.)	BLZ. 589
DE SAGE VAN DEN „ROOIEN DUVEL”, DOOR JAC. GAZENBEEK	BLZ. 590—591
GRANADA, SPAANSCH VREEMDELINGENSTAD (GEILL.), DOOR WILLY VAN DER TAK	592—594
UIT HET WATER KOMT HET LEVEN (GEILL.), DOOR DR. H. ENGEL	BLZ. 594—597
CEYLON, VERVALLEN GROOTHEID (GEILL.), (SLOT), DOOR ARNOLD A. BAKE	BLZ. 597—599
EUPHORBIA MARGINATA, EEN INTERESSANTE WOLFSMELK (GEILL.), DOOR L. S.	BLZ. 599
WEERZIEN, DOOR TRIXIE	BLZ. 599—600
DE BERGKERK, DOOR WS.	BLZ. 600
KASTEEL ECKART BIJ WOENSEL IN NOORD-BRABANT (ILL.)	BLZ. 600

Men gelieve alle stukken voor Redactie en Administratie bestemd te zenden naar Rokin 74—76, Amsterdam. Bijdragen dienen vergezeld te gaan van postzegels voor eventuele terugzending. Overneming van den inhoud, ook bij gedeelten, verboden.

DE SAGE VAN DEN „ROOIEN DUVEL”

DOOR JAC. GAZENBEEK

HET was een buitengewoon warme nazomerdag geweest en terugkerend van een verre wandeling, raakte ik bij het vallen van den avond in het groote stuifzand verdwaald.

De hemel raakte al langer hoe meer bedekt met dichte, zwarte wolken en de afnemende maan, die als een roode, gebroken vrucht boven de kim had gestaan, school weg achter dreigende onweersvlagen. Met onregelmatige tusschenpoozen loenschte het licht van den bliksem over de aarde en, machtig maar nog van héél ver, kwam het geluid van dof dreunenden donder

Al spoedig bemerkte ik, dat ik op goed geluk af mijn weg moest zoeken, want de dennen leken alle éven spookachtig en éven zwart; de stuifkoppen deinsden in de broeiende duisternis en per slot van rekening kreeg ik even 't land aan mezelf, omdat ik niet den ouden Otterloschen weg was gevolgd, die langs de verstuiving liep. De diepe sporen van dien karweg zou ik zeker niet kwijtgeraakt zijn. Doch — in de gegeven omstandigheden baatte mijn spijt niets.

Ik oriënteerde mij zoo goed mogelijk, maar het vale landschap, noch de diepe, windlooze hemel boden eenig herkenningsteeken. Bladstil was het en de geuren van dennen en heet-geblakerd zand hadden iets scherp-stoffigs. Regen zou een weldaad zijn voor den drogen grond, peinsde ik onder het voortgaan.

Ik stapte stevig door, maar eindelijk kwam het mij toch voor, dat ik al lang in het dennenbosch aan de overzijde der verstuiving had moeten zijn. Bij snel flikkerend weerlicht zag ik nog steeds de vale stuifkoppen om mij heen en ik meende ook bepaalde punten te herkennen, die ik reeds eerder gepasseerd was.

Dus — verdwaald? Ik kon 't niet gelooven en ging nogmaals snel in één richting voort. De gigantestem van het nachtelijk onweder werd nadrukkelijker en kwam dichterbij. De natuur bood een prachtig, indrukwekkend schouwspel, maar het vooruitzicht tijdens mogelijk noodweer hier rond te dolen, stemde mij niet vroolijk.

Een mulle, lange zandhelling, waar ik moeizaam tegenòp zwoegde, m'n voeten bij iederen stap wegzinkend, beklom ik, om er met een gesmoorde verwensching aan den anderen kant af te tuimelen. 't Was één dier stuifheuveld, door den wind aan ééne zijde scherp afgebrokkeld en ik verwenschte mijzelf nogeens, toen ik proestend van het fijne zandpoeder onder

aan den heuvel overeind kwam om de situatie te overdenken.

Ik kwam tot de opwekkende conclusie, dat ik geen flauw begrip meer had van eenige richting — of 't moest de verkeerde zijn. Doch het geweldig dreigende weer joeg mij weldra òp en weer verder.

Bij 't bliksemlicht zag ik de donderkoppen snel hooger komen en de lucht daaronder was somber-loodblauw. Dat belofde na den stillen, heeten dag zwààr weer en hevige plasregens.

De krekels, die voortdurend gesjirpt hadden in de zandhaver, zwegen en het telkens opdoemende Zand leek een vreemde, uitgebrande kraterwereld met donkere eilanden van boomgroepen. 'n Enkele groote regendroppeel viel dan opeens uit den inktzwarten hemel en ik bedacht, dat ik 't beste een paar dichte stormdennen kon uitzoeken om dekking te vinden tegen den plasregen, die op komst was.

In de verte kon ik reeds een zwaar en breed ruischen hooren, veroorzaakt door de windvlagen, die voor de bui uitjoegen en den eersten regen aanvoerden. 't Klonk als het sonore bruisen van de branding, een branding, die nader, steeds nader komt

Bij een nieuwen bliksemstraal, die als een vurige slang neer schoot, zag ik aan mijn rechterhand de zwarte massa van een dennengroep. Ik ijld er naar toe, maar het bleek een jonge aanplant, die geen dekking bood. Ik worstelde er doorheen en haastte mij op goed geluk af verder. Plotseling tastten mijn voeten toen onderzoekend en ja — ik had inderdaad karresporen gevonden! Snel volgde ik ze. Ik kwam in een donkerder bosch, waar zware stammen stonden, doch ik besloot door te gaan, zoolang de regen niet heviger werd.

Na een kwartier kwam ik tenleste het bosch uit en bevond mij op een dier oeroude karwegen, die de houtwagens en grindkarren door het heideland hebben gereden. Deze moest wel uitkomen in een bewoonde buurt, maar wààr . . . dat kon ik op geen stukken na bevroeden.

Dichter begonnen de droppels te vallen: ze knetterden op den drogen bodem en in de struikheij met het duizendvoudig geluid van kleine elektrische vonken. De eerste windstoot joeg door de takken en tusschen de bliksemstralen heerschte een ondoordringbare duisternis.

Tastend en voetje voor voetje schuifelde ik verder en op dat oogenblik waren de goden mij welgezind, want terzijde van den weg zag ik een klein licht. Het was een verlicht venster! Ik kwam bij een lage, eenvoudige arbeiderswoning. Bij het licht van het schrikwekkende vuurwerk, dat door den hemel waaierde, vond ik den toegang en stond dan voor de deur.

Ik klopte en riep of er volk binnen was. Ik riep luidkeels of ik schuilen mocht voor het onweer. De deur ging langzaam open en voor mij stond een heel oud, grijs mannetje, dat mij met slimme, levendige oogen opnam. Achter hem maakten twee venijnige foxterriers aanstalten mij aan te vliegen, doch met een dreigbeweging joeg hij ze terug het vertrek in.

't Geluid van een nieuwen, hevigen donderslag deed hem de deur achter ons sluiten en enkele minuten later zaten wij op den „heerd”, waar een zwartberookte ketel boven het vuur hing.

Over en weer was er eerst een vragen van: Waarheen en Wàar vandaan? — en daarop zaten wij stil te luisteren, soms in gedachten verzinkend, als wij buiten het geweld hoorden van donder en regenstorm.

't Bliksemlicht vulde telkens met grelgroen schijnsel het lage vertrek en dan keken we elkander aan of we wat vragen wilden De wereld scheen te schudden op hare grondvesten, maar tusschen de dreunende slagen hoorden wij het weldadige zingen van den plasregen, die over de hut neerstroomde.

Sterke, vochtige geuren van het gedrenkte land en het beregende bosch drongen door kieren en gaten tot in de kleine, sobere kamer en de honden, dicht bij den baas gekropen, hieven nu en dan snuffelend den kop, als ze de nieuwe verwaaiingen roken, die binnenvleugden.

* * *

De oude man bleek één dier menschen, die de stilte be-minnen. De levende stilte der gedachten, waarin af en toe de rimpeling komt van een zacht gesproken, wijs woord.

Eigenlijk was ik verrast en geboeid, als ik zijn stem hoorde. Zacht en broos en oud, maar met een teer, gevoelig timbre, waarin de liefde zong voor oude, geheimzinnige dingen en geschiedenissen, die wij niet begrijpen.

Ik wil hier weergeven, wat hij mij vertelde; er kwamen in zijn relaas natuurlijk korte tusschenpoozen, waarin hij zweeg, starend naar het zacht glimmende haardvuur of luisterend naar het aftrekkende onweer en den zingenden regenstroom.

* * *

„ Zoo'n avond zal 't ook geweest zijn, dat de Rooie Duvel an z'n end gekomen is Dat is al jaren geleden, méér dan een menschenleeftijd, misschien wel honderd, twee honderd jaar. En ja — ik weet wel, dat er veel geloge' wordt en ook, dat de menschen van tegenwoordig lachen om zulke dingen, maar dat is niet verstandig. Dat môt je nooit doen; d'r gebeuren soms héél bizondere dingen !

Je weet, dat er langs den Hessenwoeg vroeger druk gerede' wier. Nou is dat over met die spoorwegen en straatwegen, waar ik wel van gehoord heb. Maar mijn vader heeft het nog meegemaakt, dat de kooplui hier langs kwamen. Groote, zware karren, soms met vier paarde' d'rvoor. Ze hadden allerlei koopwaren voor Holland en als ze terugkwamme, hadden ze dikwijls d'n buil vol goudgeld. Nou, en in die dagen was d'r nogal veel kwaad volk langs d'n weg, dat van dieverij en moord leefde. Die overvielen wel es de Hessenkarren en dan wier d'r soms bar gevochten, héél bar!

Zoo was d'r op een zekeren tijd ook eens een voerman, die d'n bijnaam had van „d'n Rooien Duvel”. Nooit hadden ze die weten te bestelen, al hadden ze 'em wel es angegrepen, als die met z'n wagen langs kwam. Maar de Rooie was voor hel noch hemel bang en hij had een paar armen an z'n lijf, waar die een os mee kon worgen. 't Môt een èchte duvel geweest zijn: wel een beste voerman, maar veur de rest zóó goddeloos en onverschillig, dat 't heel bar en bar was.

En zooals dat wel meer voorkomt, was hij d'r nogal trotsch op, dat ie nergens bang voor was en — zoo môt het gebeurd zijn, als die door 't Spookdel reed mit d'n wagen of achter langs het Dooienveen, waar vaak rooversgepuis zat, dat ie d'n harigen kop onder 't wagenzeil uitstak en schreeuwde: „Kom òp, wie d'r durft . . . ! Kom òp . . . ! De Rooie Duvel is d'r weer Kom d'r uit . . . !”

Dan had-ie met de zweep geklatst, dat de vogels wegfladderden in de donkerte en met luid getinkel van de paardenbellen was ie zingend verdergetrokken.

Ook onder de kameraads was de Rooie gevreesd. Z'n vloeken aan te hooren was vreeselijk en wie 't scheef met 'em kreeg, kon d'r op rekenen, dat 't mes d'r an te pas kwam.

Maar wat gebeurt er op een keer? Op een avond in den nazomer, zoo'n avond, dat de lucht aan alle kanten vol onweersvlagen zat, waren de Hessenwagens weer langs gekomen, een lange sliert stof d'r achter an. 't Laatst kwam de wagen van d'n Rooien Duvel.

Langzaam ging het vooruit, want de sporen waren 's zomers zoo mul, dat de paarden d'r een héél karwei an hadden. Naast de karren liepen de voerlui, met de zweep onder d'n arm.

Zoo kwamen ze bij de Oude Hoeve achter Ede, waar een bosch was, dicht en donker, met lage, moerassige plekken er in. Het opkomende onweer maakte het vroeger nacht dan anders en het bosch was donkerder dan ooit . . . ! Nadat het avond was geworden, had 't geregeld gelicht en vooral in 't Oosten zat een leelijke lucht. Nou, je weet, dat beteekent voor deze streken zwaar weer, een dondervlaag uit het Oosten . . . !

Even voordat ze het bosch zouden inrijen, greep de Rooie met een verwensching z'n voorste span paarden bij d'n kop. Ze snoven geweldig en waren ongedurig. De Rooie keek met vinnige oogen achterom en toen . . . ineens . . . zag hij, een eindje van d'n weg, in de schaduw van een zwaren boom, iets vreemds staan

Hij kijkt scherp, wat het wezen kan Een roover een landlopend soldaat? Even voelt zijn rechterhand in z'n broekzak, waar hij het lange, vlijmscherpe mes heeft in de leeren scree Een paar pas doet hij de hei in en nu ziet hij duidelijk, dat het iemand is, die zit op een groot, zwart paard! Kijk, het geval glijdt weg in d'n donker, maar als 't weer bliksemt, ziet de Rooie, in zichzelf vloekend, dat het een eindje terug is geweken en daar weer onbeweeglijk staat, net of 't op hem wacht

Dat nou was d'n Rooien Duvel te bar! Hij springt de hei in, maar hij weet niet nader te komen. Dan — opeens — staat ie stil, bedenkt zich even, holt terug

Hij rent naar de paarden en als de weerlicht snijdt ie de

strengen door. 't Sterkste beest kiest ie en met één zwaai van z'n lange beenen zit ie d'r bovenop. Hij stuift de hei in: 't bliksemlucht wijst 'em d'n weg. En wat ziet ie? Een vreemde, duvelsche gedaante op een hoog, pikzwart paard Soms, om te rillen voor een gewoon mins, ziet ie dat spookbeest bij 't weerlichten d'n kop omdraaien en ziet ie duidelijk de wijze, rooie neusgaten Maar telkens glijdt het in donker weer een eind achteruit

Met een woesten schreeuw zet de Rooie Duvel z'n paard aan tot een halsbrekenden rit over de hei met 'r kuilen en gaten. En in z'n drift bemerkt hij niet, hoe hij met een omweg op de donkerte van het oude bosch an gaat. Nog eens en nog eens ziet hij in 't helle weerlicht het zwarte, hoge paard met z'n griezigen ruiter als een ontzettend en toch wenkend spook tegen d'n achtergrond van het beukenbosch.

. . . . Dan stuift hij al tusschen de boomen door, waar scherpe takken zijn bezweete wangen schrammen.

Als het paard niet verder wil, steekt hij 't zijn mes in de zij, dat het weer razend voortjakkert, het dichte hout in. Maar ineens schijnt het trouwe dier zijn krachten te verliezen. Het trekt de pooten steunend en moeizaam op en hoe de voerman, met dollen kop, het probeert aan te jagen, niks helpt. 't Zompt en zuigt onder de zware hoeven en de Rooie ligt vlak over d'n paardenhals gebogen, want de takken hangen laag

Een dichte regen begint neer te vallen en het onweer breekt op z'n hevigest los. Ineens komt de Rooie Duvel dan ook tot bezinning. Hij springt van z'n paard! Met een schreeuw van angst voelt hij, dat de grond hem niet draagt! Ze zijn terecht gekomen in een van die verraderlijke moerassen, die vroeger in sommige bosschen verborgen lagen.

't Arme paard zinkt àl dieper: akelig hinnikt het af en toe. In doodsnood probeert de Rooie het achteruit te trekken en het dier doet wel alle moeite, maar 't eind is, dat ze geen uitweg vinden Juist vèrder en dièper zakken ze in den drassigen grond, die alles vasthoudt

Op een gegeven oogenblik is er dan voor één enkele tel een vreemde stilte; dan schijnt de wereld één en al vuur: een ontzettende slag doet de boomen kraken en versplinteren De Rooie zakt bewusteloos neer !

In dat enkele oogenblik, vlak vòòr de bliksem insloeg, was bij hem geweest het zwarte spookpaard met z'n rooie, trillende neusgaten en den onbekenden, ijzigen ruiter Een lach snerpde door het bosch, een akelige, ontzettende lach

Dat was het einde En zoo lag hij daar en het moeras trok hem steeds verder naar beneden, steeds dieper en dieper naar zich toe, tot hij geheel verdwenen was Hij met z'n arm, trouw paard”

* * *

Hier zweeg de brooze, zachte stem van den oude, die zoo lang had verteld. Maar dan — wat vlugger — vertelde hij het slot:

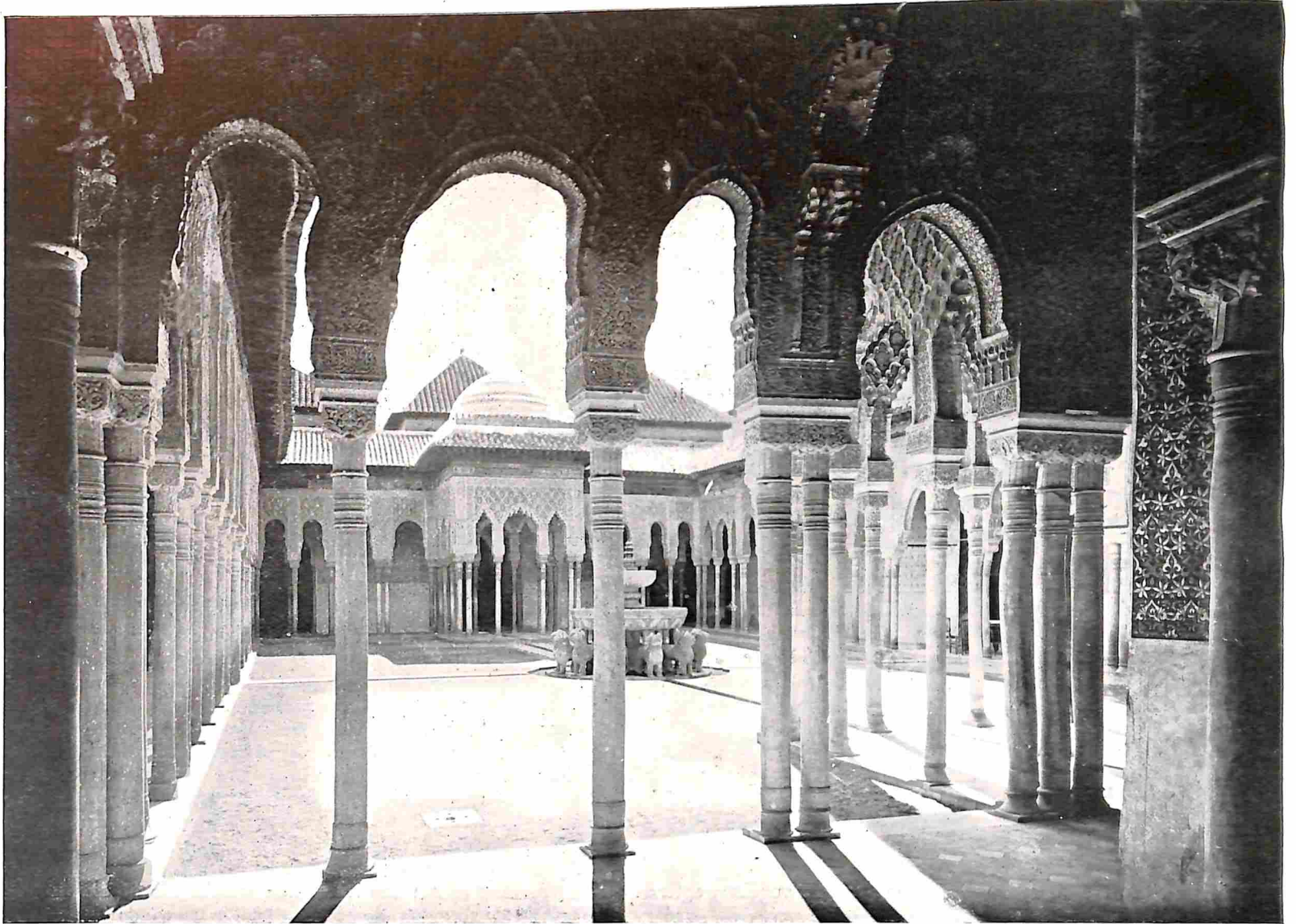
„ Jaren later, toen de ouwe bosschen gekapt wieren en de moerassen drooggelegd, hebben ze nog de overblijfsels van die twee gevonden, die door d'n Satan in het moeras waren gelokt.

En je zult het misschien niet gelooven, maar dat môt je zelf weten, als je d'r nou, in deze tijd, nog laat in d'n avond voorbij komt met d'n wagen, kun je 't hebben, dat opeens de paarden stokstijf blijven staan. Dat duurt wel een minuut of tien en dan, ineens, is 't weer over. Ze staan maar te snuiven en ze schijnen méér te zien dan wij Maar vooruit kunnen ze niet.

Ook is het meermalen gebeurd — en 't is menschen overkomen, die ik net zoo goed geloof als mezelf — dat ze daar in een dal een schim zagen. Even was die er maar; als de late voorbijganger de geestenbezwering opzei, verdween 't ineens. Dus — d'r hangt nog altijd wat bizonders op die plek en wie d'r mee spot, dien zal 't niet goed bekommen, reken daar maar gerust op.

En — om d'r nou mee op te houden — die plek, waar 't ongeveer gebeurd is, hebben ze nooit goed kunnen krijgen voor bouwgrond. Wat ze d'r ook an deden of doen, wat ze d'r opgooien voor kunstmest en wat ze d'r poten of zaaien, 't gaat er dood. Dus d'r zit ongeluk in d'n grond!

Als je daar dien kant eens uitgaat, môt je d'r maar es naar vragen. 't Vreemdste is, dat die dooie, gele plek in 't land krek lijkt op een paard met een ruiter, maar dan vanzelfs héél groot! En daarom noemen de ouwe menschen die plaats nog altijd „d'n Rooien Duvel”.

DE LEEUWENHOF, PATIO DE LOS LEONES, IN HET ALHAMBRA TE GRANADA

Granada, Spaansche vreemdelingenstad

DOOR WILLY VAN DER TAK

SPANJE is geen toeristenland. Spanje is den hemel zij dank geen toeristenland. ☼ Misschien dat na deze ontboezeming er lezers zijn, die mij verkeerd begrijpen, en daarom zij het nog eens gezegd: Spanje is geen toeristenland, en ik zeg dat alles behalve omdat ik iets deprecieerends van Spanje wil zeggen, maar juist omdat mij tegenover Spanje werkelijk een compliment en een woord van dank van het hart en de lippen moet. In dit Westen van Europa, waar ieder land een toeristenland is, waar iedere landstreek, ieder plekje grond om de een of andere reden beroemd is en op gezette tijden des jaars door vreemdelingen bezocht, bekeken en aangegaapt wordt, — zoodat de bevolking natuurlijk dra de behoefte krijgt uit dat bezoeken en bekijken munt te slaan en het zaad van de woekerplant, die „vreemdelingenexploitatie” heet, overal opkomt en welig tiert — in dat Westen van Europa zou men niet denken nog een land te kunnen vinden, waar een vreemdeling eenvoudigweg als een medemensch, en in het minst niet als een bron van mogelijke ongedachte of gedachte inkomsten beschouwd wordt. En toch bestaat dat land: Spanje; en het zou waarlijk niet eerlijk zijn om die charmante eigenschap van Spanje en de Spanjaarden enkel en alleen te verklaren uit het feit, dat Spanje maar door betrekkelijk weinig vreemdelingen bezocht wordt. Door zoo te redeneeren zou men de aangeboren vriendelijkheid, hoffelijkheid en hulpvaardigheid van de Spanjaarden te kort doen, hoewel het natuurlijk een feit is en blijft, dat te veel vreemdelingenbezoek een land, een streek, een stad of zelfs een dorpje op den duur volkomen bederft. Men zie Italië! Ook de Italianen zijn oorspronkelijk een vriendelijk en hartelijk volk; niettemin zijn er zoo goed als geen plaatsen in Italië meer waar de vreemdelingenexploitatie niet dusdanige afmetingen heeft aangenomen, dat het zelfs een lankmoedig mensch te erg wordt en dat het voor hem de charme van het land voor een deel bederft. Ook dat is natuurlijk een kwestie van persoonlijke aanleg, maar de

eeuwige pogingen tot afzetterij van gidsen, het feit, dat men nergens een hotelrekening krijgt, of er staat „per ongeluk” een post te veel op of de optelling deugt niet en de fout is „toevalligerwijze” in het voordeel van den hotelhouder, benevens het verschijnsel van de speciaal op vreemdelingen afgerichte bedelende kinderen, dat zijn drie dingen, die het verblijf van den toerist in Italië alles behalve veraangenamen. ☼ En hoe zeer hebben zij het niet mis, die Italië wél kennen, en Spanje niet, en die meenen, dat in dergelijke opzichten de toestanden in die twee „zuidelijke” landen van Europa, Spanje en Italië, wel hetzelfde zullen zijn! Want Italië is, zelfs in het op dat gebied toch heel wat presteerend Europa, het vreemdelingenland bij uitnemendheid, en Spanje is, op enkele uitzonderingen na, in het geheel geen vreemdelingen- of toeristenland. Moge het bij die enkele uitzonderingen blijven, en moge Spanje nog lang de charme behouden, die het voor een vreemdeling vooral zoo heeft, omdat hij er hartelijk welkom is zonder dat iemand eraan denkt uit zijn aanwezigheid munt te slaan. ☼ En toch is het aantal vreemdelingen, dat Spanje bezoekt, niet zoo heel klein. Het haalt natuurlijk niet bij het kwantum, dat Italië jaar in, jaar uit trekt, maar er zijn niettemin vrij veel lieden, die er de wat langere reis voor over hebben om door te dringen tot het Iberisch schiereiland achter de Pyreneeën. Die toeristen bij uitnemendheid, de Engelschen, komen er vooral de laatste jaren veel, en de Franschen, die alles behalve toeristen zijn en maar zelden reizen buiten de grenzen van hun eigen land, kunnen toch betrekkelijk dikwijls de verleiding van Spanje niet weerstaan, zoodat men er in het reisseizoen vrij veel Franschen tegen komt. En daarom nog een andere spreekt, gewoonlijk óf Fransch óf Engelsch; merkwaardigerwijze ligt Engelsch hem beter dan Fransch, en prefereert hij dat dus ook gewoonlijk. Duitsch kent de gemiddelde Spanjaard niet, hoewel er over het algemeen Duitschers genoeg in Spanje komen. — En Hollandsch? Ach, wij

arme Hollanders! Wij lieten eens in Toledo een jongetje vijftien keer raden naar onzen landaard, en toen zelfs zijn meest wonderlijke gissingen niet juist bleken te zijn, en hij ten einde raad zijn armen ten hemel hief en zich overwonnen verklaarde, bleek hij ook eigenlijk niet heelemaal fair te vinden,

dat we Hollanders waren en van hem hadden verwacht, dat hij zoo iets gezocht had kunnen raden. Hij bekeek ons van alle kanten, haalde er twee vriendjes bij, verzocht ons toen nog eens een beetje Hollandsch te willen praten, verslikte zich haast in zijn lach, en holde weg om nog meer kornuiten op de hoogte te brengen van de verovering van Toledo door een viertal wonderlijke beesten, die zich Hollanders noemden. ☞ Franschen, Duitschers, Engelschen en Hollanders reizen er dus al vast op gezette tijden — de lentemaanden — in Spanje, voorwaar een groote verscheidenheid van vreemdelingen, genoeg om Spanje, als het dat wilde, tot dat verfoeilijkste aller dingen: een echt toeristenland te maken. Het staat als een paal boven water, dat de Spanjaard zelf dat niet wil, dat elke Spanjaard een te vriendelijk en hoffelijk mensch is om zich niet als een zorgzaam gastheer verantwoordelijk te voelen voor het welzijn en het genoegen van een ieder, die zich op zijn domein begeeft. Geen Spanjaard, dien ge den weg vraagt, of hij zal zich uitsloven om u de beste en meest uitgebreide inlichtingen te verschaffen, die hij maar bij elkaar kan krijgen; geen hotel in Spanje, stadshotel of dorpslogementje, of het gansche personeel, van den hotelier of waard af tot de meer of min weidsche kellners toe,

waakt met werkelijke hartelijkheid over uw welzijn en maakt zich bezorgd, zoodra bijvoorbeeld uw eetlust in hun oogen tekort schiet. Reist ge per auto, dan zullen er streken in

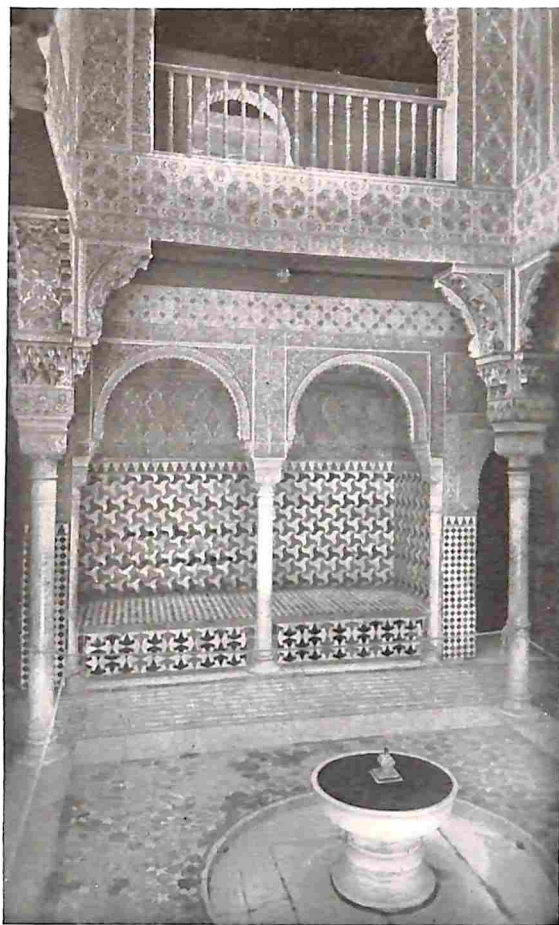
Spanje zijn, waar ge het werkelijk druk hebt met lachen en wuiven naar de u lachend toewuivende boeren en landarbeiders, en noch in de steden, noch in de dorpen bevoordeelen bovendien de Spaansche schoonen hun landslieden boven de vreemdelingen: hun glimlachen, hun oogenschitteringen, hun lonkjes verdeelen ze eerlijken zonderaanzen des persoons tussehen allen, en een vreemdeling komt ook in dat opzicht in Spanje niets te kort. ☞ Maar er is natuurlijk geen regel zonder uitzonderingen, en deze regel zou geen regel zijn, als zij niet haar uitzonderingen had. Ze heeft ze: gelukkig, maar weinige zijn het er; niettemin al meer dan genoeg. Er zijn steden in Spanje, waar de vreemdeling merkbaar, hinderlijk merkbaar, middel van bestaan is, en waar die vreemdelingen-exploïtatie zich op de tientallen verschillende manieren uit, waarop de ervaring leert, dat vreemdelingenexploïtatie geuit kan worden. Eén van die steden is Toledo, de vroegere hoofdstad

van Spanje, een uur ten Zuiden van Madrid, als een rooversnest boven op zijn heuvel gelegen en aan drie zijden omslingerd door de Taag. Waarom juist Toledo? Duizenden, tienduizenden reisprospectussen, reisgidsen, Baedekers en Guides Bleus bevelen Toledo aan als de „meest Spaansche aller Spaansche steden“; uit den treure zingen zij Toledo's lof, en bewierooken het in denzelfden toonaard als men het in Italië Napels doet: „Napels zien en dan sterven!“ „Hebt ge slechts één dag in Spanje, besteedt hem in Toledo, dan hebt ge heel Spanje gezien!“

Niets is minder waar dan dat. Misschien hebt ge dan een goeden indruk gekregen van een beperkt deel van Spanje's verleden; maar er zijn deelen van dat verleden, die Toledo u in het minst niet voor den geest zal tooveren, en het kleurige, boeiende heden van Spanje — dat leeft in Toledo gansch en al niet. Niettemin komen er, getrouw aan dien roep, in Toledo de meeste vreemdelingen van heel Spanje, en dat is aan Toledo duidelijk te merken. Op het groote plein, dat ge al gauw bereikt, nadat ge over de Taagbrug met haar beroemde poort van Alcantara de stad binnengereden bent, wordt ge opgewacht door een haag van roepende, opdringerige hoteliers, portiers en piccolo's: in Italië een heel gewoon schouwspel, maar in Spanje! Toledo was de eenige stad in Spanje, waar we een dergelijke ervaring hadden: en Toledo was ook de eenige stad in Spanje, waar dat andere typisch Italiaansche verschijnsel, namelijk op vreemdelingen getrainde bedelende kinderen, vrij veel voorkwam: tot drie, vier maal toe overkwam het ons in de paar dagen.

die we in Toledo doorbrachten. ☞ Een tweede stad in Spanje met een werkelijk geraffineerd opgezette vreemdelingen-„dienst“ is Elche, de witte palmenstad, het „Jeruzalem van

Europa“, tussehen Alicante en Murcia. ☞ Het typisch Oostersche karakter van het stadsbeeld — witte platte huizen met smalle spleten van ramen en deuren, terwijl overal tussehen de huizen de palmen hun donkergroene, wuivende kronen omhoog heffen — en vooral Elche's beroemde palmenwoud, dat zoo groot is, dat men er zonder een gids onherroepelijk in verdwaalt, trekken heel wat vreemdelingen — en dus kan men Elche niet binnenkomen, zij het per auto, zij het per trein, zonder van links en van rechts besprongen te worden door kleine brui-

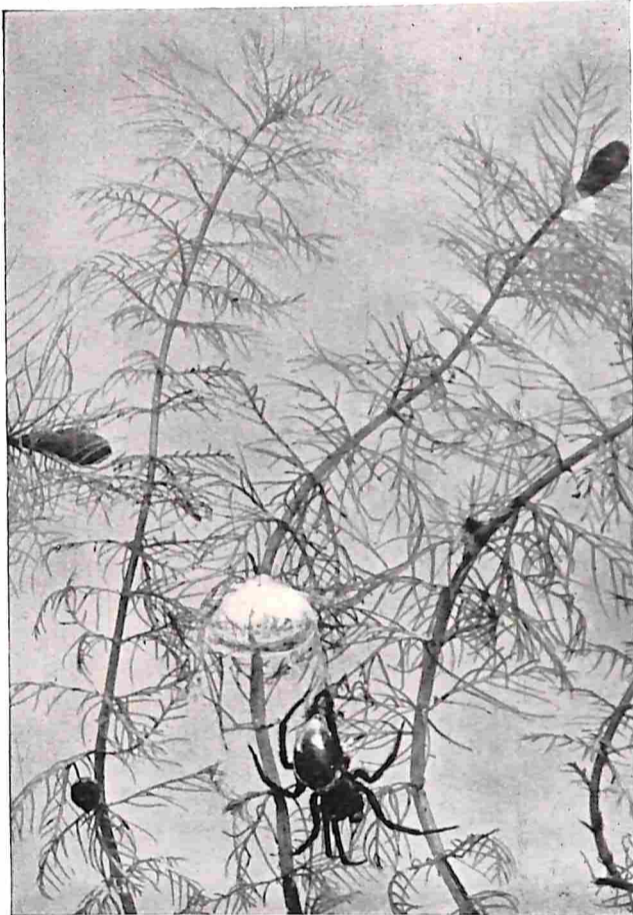
DE RUSTZAAL, SALA DEL REPOSO, IN HET ALHAMBRA TE GRANADA

IN EEN DER TUINTJES VAN HET GENERALIFE TE GRANADA

ne Spaansche jongens, die tegen een lang niet lagen prijs hun gidsendiensten aanbieden, en niet aflaten voor ze hun zin hebben. Het lijkt alweer Italië wel — het is waarlijk mijn schuld niet, dat Italië in dit artikel zich voor een keer eens van één van zijn minder bezongen zijden doet zien! ☞ En dan is er in Spanje nog een derde stad, waar ook een geperfectioneerde vreemdelingenexploïtatie hoogtij viert,

maar die er niettemin in geslaagd is om aan den anderen kant haar karakter van typische, echt levende Spaansche stad op volmaakte wijze te bewaren: Granada! Toledo moge teren op zijn verleden, Granada doet het deels ook; Toledo moge op vreemdelingen ingesteld zijn, Granada is het ook, en veel veelzijdiger, veel geraffineerder; maar het huidige Toledo is nog maar een kwijnende, bloedeloze schim van wat het vroeger was, en het Granada van tegenwoordig is een vitale, kleurige, luidruchtige, boeiende Spaansche stad — voor wie het zoo wil en zich niet blind staart op slechts enkele van Granada's vele zijden. Het heden en het verleden doen zich beide kennen in Granada, en op oneindig verscheidene manieren! Het verleden herleeft er en neemt de tientallen verschillende karakters aan, die het verleden natuurlijk gehad moet hebben; het is er imposant, het is er bekoorlijk en lieflijk, het is er romantisch, het is er ingetogen en vroom. En het heden? Dat is er alles, wat het heden maar zijn kan, en nog veel meer, want het Spaansche leven van allen dag is in Hollandsche oogen een feest van kleurigheid, van zwier, belangwekkendheid, en de aan weinig uitbundigheid en romantiek gewende Noordsche geest doet zich gulzig en geestdriftig te goed aan de sfeer van Spanje en de Spanjaarden. ☼ Imposant stuk verleden is in Granada natuurlijk het Alhambra, het beroemde paleis, dat de Moorsche koningen er lieten bouwen na hun verdrijving uit Cordoba, en dat ontegenzeggelijk de grootste attractie van de stad is en Granada voornamelijk gemaakt heeft tot één van de belangrijkste vreemdelingsteden in Spanje. Majestueus ligt het op zijn heuvel: van buiten af gezien een onregelmatige en niet bijzonder aantrekkelijke collectie gebouwen, van binnen een feest van lijnen en kleuren. Stille, sprookjesachtige binnenplaatsen, waar fonteinen stil en statig hun water in de zonnige lucht omhoog spuiten; koele, schemerige zalen, vol van voorname, inderdaad koninklijke sfeer. Wie in de wereld kent het Alhambra van Granada niet min of meer, zij het van foto's, zij het anderszins? De prachtige mozaïeken, het uitzicht uit de elegante boogvensters over het golvende land in de verte of het weer tegen een anderen heuvel opgebouwde Moorsche gedeelte van de stad? Maar er is iets, dat zich niet laat fotografeeren, en dat iets maakt een integreerend deel van de schoonheid van het Alhambra uit: de sfeer namelijk. Die sfeer, waaraan de koele tinten van de mozaïeken, het uitzicht uit de schemerige zalen op de stille, zonnige binnenplaatsen, waarin de fonteinen klateren, en de onmetelijke, koninklijke rust, die er heerscht boven op dien heuvel, alle meewerken — die zal geen fotograaf ooit vast kunnen leggen, want ze is overal aanwezig, maar ontastbaarder dan een spinnerag. ☼ Nog op een anderen heuvel, hooger, met het uitzicht over de gansche stad, ligt het Generalife, het zomerverblijf van de kaliefen; en zoo koninklijk, zoo imposant als het Alhambra is, zoo bekoorlijk, zoo lieflijk, zoo guldig bijna is het Generalife met zijn in zeven verdiepingen oplopende smalle tuintjes, waarin niet telkens één statige fontein haar water omhoog spuit, maar waarin er steeds tien, twintig tegelijk speelsch kabbelen, klateren, lachen. Dat speelsche water, dat voortdurend zilveren geklatter, dat nooit ophoudend gelach van flonkerende waterdruppels in het zonlicht teekent evenzeer de sfeer van het Generalife als de waardige rust rond de patio's het die van het Alhambra doet: blijheid moet hier geheerscht hebben in het luchtig tegen een heuvel opgetrokken gebouw, in de tuintjes, die elkaar achterna dartelen, steeds hooger, steeds hooger, alsof ze den zonnigen blauwen hemel in willen! En in tegengestelde richting, maar even dertel, springt het water, klokkend van jolijt, door bassins, door fonteinen, door in trapeuning verborgen buizen, den heuvel af: een lieflijk

WATERSPIN BIJ DEN BOUW VAN HAAR LUCHTNEST

sprookjespaleis is het Generalife, waar de Moorsche koningen van Granada lang geleden hun zomerdagen sleten!

(Slot volgt)

UIT HET WATER KOMT HET LEVEN¹⁾

DOOR DR. H. ENGEL

UIT het water is, volgens de modernste opvattingen der biologen, het leven opgekomen; eerst heeft het het water bevolkt en toen pas de aarde. Landdieren zijn oude waterbewoners, die zich aan het leven op het nieuwe, vaste element hebben aangepast. Waterbewoners zijn hun oude element trouw gebleven — of . . . hebben het wéér opgezocht. Deze laatste groep is voor ons de belangwekkendste, want zij vertoont ons duidelijk, door het verschil met de verwanten op het land, hoe de natuur te werk gaat om een dier aan te passen aan de omgeving, waarin het leven moet. ☼ Zoo is bijvoorbeeld onze waterspin het

eenige dier uit de groep der spinnen, dat het vochtige element bewoont. Spinnen zijn landdieren, roovers, die netten spinnen om hun buit te vangen. Ze halen adem door boeklungen, d.z. luchtzakken, waarvan de wand geplooid is als de bladen van een boek. Hoe kan nu zoo'n landdier, met longen, in het water terecht? Heel eenvoudig: een rijke beharing zorgt er voor, dat telkens, wanneer de spin onder water duikt, een glanzende luchtbel om zijn achterlijf heen meegaat. Hij neemt de lucht dus mee, en ademt, alsof hij op het land was, met zijn boeklungen. ☼ En eenvoudig, zonder ophef, reeds lang en lang vóór 's menschen vernuft met méér opzien de duikerklok uitvond, maakte onze waterspin van dit instrument gebruik. Tusschen de waterplanten spint hij een vliesje, precies op dezelfde wijze als onze landspinnen hun net, maar veel dichter en vaster. Is het klaar, dan gaat hij naar de oppervlakte van het water en haalt een nieuwen luchtvoorraad, zijn harig lijf nog vergrootend door de uitgestoken achterpooten en daarmee een grootere hoeveelheid lucht meeslepend. Deze brengt hij nu onder zijn duikerklok, die daarvoor bol en rond gaat staan, en door zijn stevig weefsel de bel niet in vele kleine belletjes laat ontsnappen. Hier heeft nu onze kleine duiker een veilig verblijf onder water — een luchtkamer, waarin hij, wanneer zijn eigen luchtvoorraad niet toereikt, rustig kan verkeereren, als ware hij op 't land. Hier ook peuzelt hij zijn prooi, die uit allerlei kleinere waterdieren bestaat, op en is daardoor niet gedwongen, steeds weer tegen een stengel op uit het water te kruipen, om zijn dagelijksch „brood“ tot zich te nemen. In deze duikerklok ook ontmoeten mannetje en wijfje elkaar. ☼ Zooals men dus ziet, een volledige voorziening voor het speciale waterleventje, dat deze spin zich uitverkoren heeft. Geen ingenieur, dien men voor dit probleem zou stellen, zou beter en vollediger het dier kunnen toerusten voor zijn levenswijze! Men heeft wel eens kritiek uitgeoefend op dergelijke aanpassingen uit de natuur, zelfs gezegd, dat geen ingenieur die dergelijk werk leverde, er ooit een cent voor uitbetaald zou krijgen. Langzamerhand echter is men tot de conclusie gekomen, dat niet het mechanisch-preciese, dat wij in het werk onzer ingenieurs bewonderen, een kenmerk is van de bouw selen der natuur, maar veeleer een soepel stelsel, dat zich gemakkelijk voegt naar alle wisselende eischen, die er aangesteld mechanisch, maar gereed om alle mogelijke gebeurlijkheden het hoofd te bieden, allerlei omstandigheden te gebruiken ten

1) Foto's K. O. Bartels, uit „Belaushtes Leben“. Uitg. Verlag H. Bermühler, Berlijn.

nutte van het dier, de steeds wisselende reeks van uiterlijke moeilijkheden, die zich kunnen voordoen, op te vangen, te „bufferen” en ten goede te leiden. ☒ Soms wordt door de waterspin ook een reeds bestaande ruimte als verblijf ingericht, een holte tus- schen wortels van waterplanten, een ver- laten slakkenhuis worden dan met spinsel van binnen bekleed en met luchtbellens be- woonbaar gemaakt. Des winters wordt zoo'n dergelijk huisje ook betrokken, maar dan sluit de spin het bovendien af met een ge- sponnen deksel, soms met aaneengeweven plantendeelen. ☒ De eieren legt het wijfje in een pakketje af, bovenin een dergelijke wo- ning, die dan ook de jonge diertjes als eerste verblijfplaats dient. ☒ Eigenlijk dus hebben deze spinnen niet hun inwendige lichaamsfuncties geheel en al veranderd om in het water te kunnen leven, maar ze heb- ben de lucht meegenomen in het water, ze scheppen zich in hun nieuwe element een klein plekje, waarin ze hun oude omgeving, hun oude element, de lucht, meenemen, pre- cius zoo, als wij het ook zouden doen. Ook wij moeten gebruik maken van duikerpak- ken, duikerklokken, onderzeeërs — echte

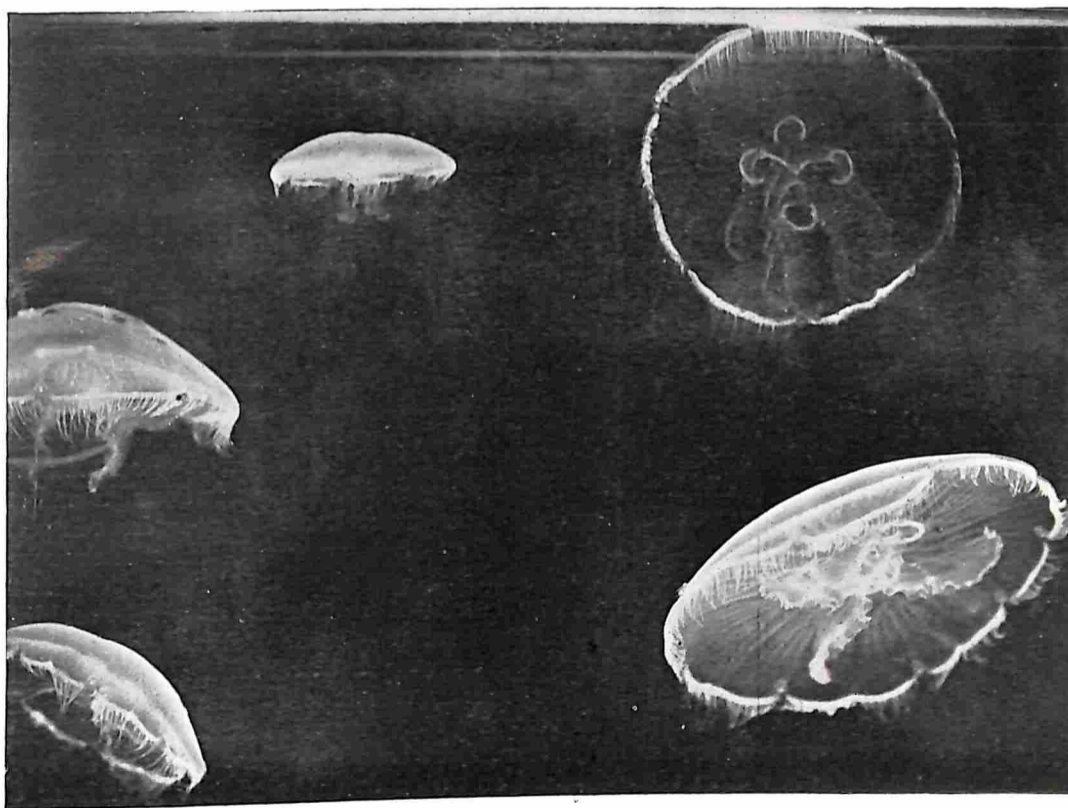
watmenschent, met kieuwen, en geschikt om geheel en al in het water te verblijven, worden we nooit! ☒ Beschouwen we nu eens een echt oorspronkelijk waterdier. Hebt ge wel eens, bij een rustige zee, aan boord van een schip gestaan en, bij het staren in het vlietende, doorzichtige water, opeens één dier wondere, blauwige, als uit vloeibaar glas geschapen kwal- len zien drijven, die met langzamen, schokkenden slag voorbij zweven? Dan beseft ge hoe de kwal- len, die we als vieze, lillende beesten op het strand en bij het baden mijden, ons slechts een zeer verdraaid beeld geven van de rhythmische, statige schoonheid, die deze dieren kenmerkt, wanneer ze in hun element, in volle zee, drijven. ☒ Wanneer ge goed op- let, zult ge zien hoe het scherm door uit het middelpunt stra- lende spieren en door kringspieren telkens regelmatig wordt samengetrokken, zoodat het water met kracht uit den, in het midden gelegen, mond wordt gedreven. Daardoor schiet de kwal telkens omhoog en verhindert zoo het langzaam weg- zakken naar de diepten van de zee. Aan den rand van het scherm heeft hij de gevoelige organen, waarmee het hem mo- gelijk is veranderingen in zijn omgeving op vage wijze waar te nemen en na te gaan of zijn stand de juiste is. Een aantal fraaie franjedraden omgeven den mond en kunnen gemakkelijk de prooi waarnemen, die in zijn geheel in den mond wordt

BLOEDZUIGER, ZWEMMEND MET SLANGACHTIGE BEWEGINGEN

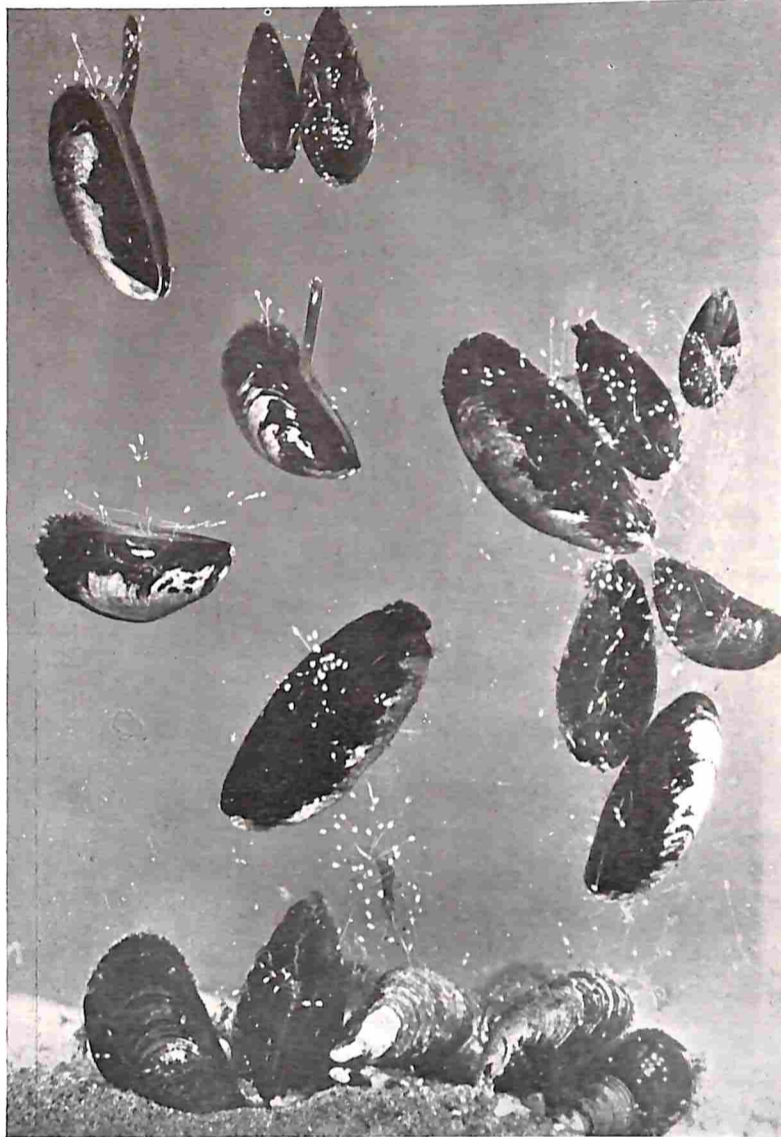
opgeslokt, om daarna in den maag, de eenige lichaamsholte, te worden opgenomen en verteerd. Wat niet te gebruiken is, gaat er door den mond weer uit. ☒ In dien maag, of beter dan lichaamsholte, hangen ook de eierstokken, waaruit de eieren, als ze rijp zijn, via den mond in het water terecht komen. Uit ieder eitje ontstaat een klein rond larfje, met heel fijn trilhaar bezet, waarmee het zich voortbeweegt. Dat kleine, ronde diertje zet zich ergens op den zeebodem vast en gaat groeien. Er komt een polypje van, eigenlijk hetzelfde gebouwd als een kwal, maar vastzittend met den rugkant. Soms laat hij zelf na eenigen tijd los van zijn ondergrond en begint een vrij leventje als kwal — maar meestal gebeurt er iets heel eigenaardigs: uit die ene polyp ontstaan een heele massa kwal- len. Dat gebeurt zoo, dat er telkens als het ware een schijfje boven af gaat. Die schijfjes laten niet dadelijk los, maar blijven, als ware het een stapel borden, eenigen tijd staan en groeien. Eindelijk laten de volgroeide jonge kwalletjes, nog geen centimeter groot, los en beginnen hun eigen leventje, vol van gevaren, pogend tot onze zoo zeer bewonderde volwas- sen kwal- len uit te groeien. ☒ Welk een verschil met het eerst besproken dier! Zoudt ge u kunnen voorstellen, dat ooit een kwal op het land geleefd heeft? Dat is eenvoudig onmogelijk! Hier geen landdier dus, dat zich aangepast heeft aan zijn leven

in het water, maar een echt water- dier, één, dat er altijd in geleefd heeft. Toch zien we ook hier een lichaamsbouw, passend bij de bij- zondere levenswijze van het dier, maar omdat we het niet met een landdier kunnen vergelijken, valt het niet zoo op. Bedenkt men ech- ter, hoe zoo'n dier hulpeloos op het strand in elkaar zakt, noch zich kan voortbewegen, noch voedsel tot zich kan nemen, dan beseft men hier wel degelijk met een dier, passend in zijn omgeving, te doen te hebben. Of een kwal zich ooit zou kunnen omvor- men tot een landdier? — 't Lijkt heel moeilijk! ☒ Dat kan men zich wél voorstellen van den bloedzuiger. Die leeft met bijna al zijn verwanten in het water, waar ze zich voeden met het bloed en de lichaamsvochten van allerlei dieren: wormen, slakken, insectenlarven, een enkele maal ook van warmbloedigen, visschen, vogels, zoogdieren. Ze maken daartoe met hun drie zaagvormige kaken een driehoekig gat en zuigen den, zich door het geheele lichaam vertakken- den, darm vol — zoodat ze voor langeren tijd voorraad hebben. ☒

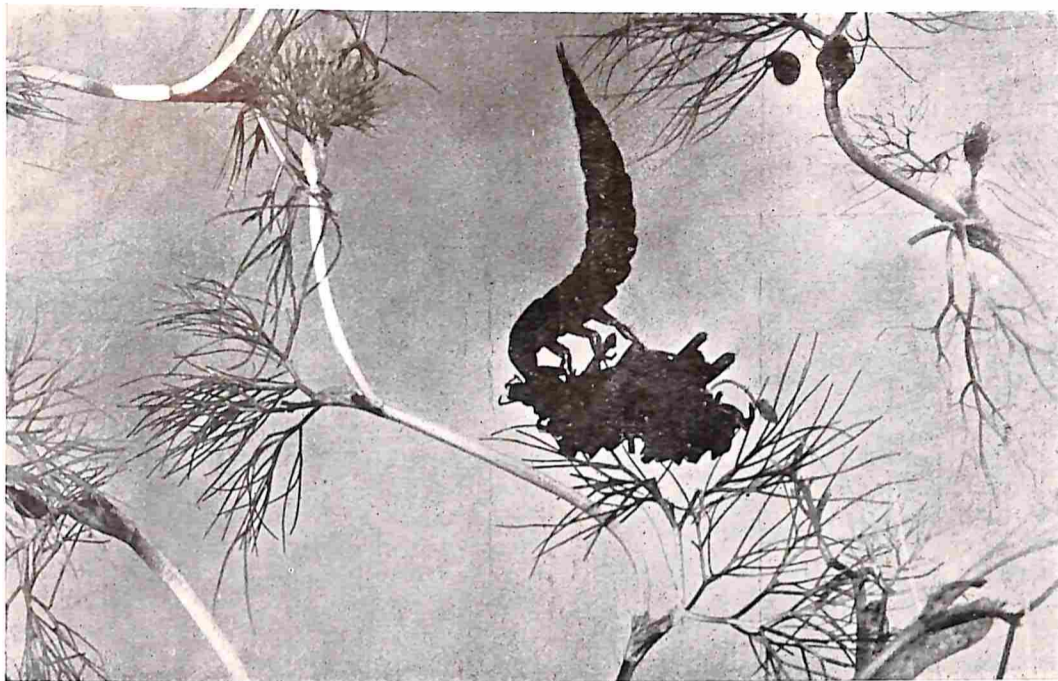
IN ZEE ZWEMMENDE OORKWALLEN. MEN LETTE OP DE FRANJE LANGS DEN RAND EN OP DE FRAAIE MONDLAPPEN

Buiten het water kunnen ze gewoonlijk niet lang leven, ze drogen uit. Toch — en daar hebben we dan den overgang naar het landleven, zijn er in de vochtige tropische oerboschen soorten, die voldoende slijm kunnen afzonderen op hun huid, om in die toch al zeer vochtige lucht het uit te houden. Deze land-bloedzuigers zitten met hun eene zuig-schijf op een plant vastgehecht en tasten met de andere de lucht in. Of ze hun prooi ruiken? Of die op andere wijze waarnemen? In ieder geval, zoodra mensch of dier in de nabijheid komen, verschijnen de snelle diertjes van alle kanten, zetten zich bijna ongemerkt vast op de huid en zuigen zich vol bloed. Dan laten ze zich weer vallen. Vooral de beenen hebben van hen te lijden, maar van de bladeren, waarop ze zitten te „loeren”, bereiken ze ook gemakkelijk hals, hoofd en armen! Hier hadden we dus een typischen overgang van het water naar het droge, van een echt waterdier tot een landbewoner! Dat deze overgang in het geheel niet onmogelijk is, zien we hier duidelijk. Minder sprekend misschien, maar toch ook zeer duidelijk ter illustratie, zijn de schelpdieren. Wij beelden hier als voorbeeld een der echte waternormen af, de mossel. Mosselen, alle tweekleppige schelpen, leven in het water, geen enkele heeft het water verlaten. Het zijn slakken, wier huisje uit twee kleppen bestaat, waarin ze zich kunnen opsluiten tegen vijanden — en tegen uitdrogen. Want deze waterdieren leven heel dikwijls zoo dicht aan de grens van land en water, in de zee, dat ze bij eb droog komen te liggen. Dan moeten ze oppassen en de kleppen hermetisch sluiten, er voldoende water in bergende voor de ademhaling — totdat de vloed ze weer terugbrengt in hun eigenlijke natte element. Vaak en gemakkelijk zich voortbewegen doen de mossels niet. Op onze afbeelding echter ziet men er twee, die bezig zijn de dunne, maar sterke (op de photo witte) draden, de zoogenaamde baard of byssus, waarmee zij zich aan een vast voorwerp (hier het glas van het aquarium), vastgehecht hadden, los te trekken, om zich, met den dunnen gespierden voet, wat te gaan verplaatsen en op geschikter ondergrond opnieuw de ankerdraden vast te kleven. In hun element doen ze de twee kleppen open en verwekken een regelmatigen waterstroom tusschen deze twee door, die tegelijk versch water voor de ademhaling langs de kieuwen voert — en voedsel daaruit naar den mond. Al komen deze dieren dus zoo nu en dan boven water, een echt landleven kunnen ze onmogelijk beginnen. Maar dat zien we hun verwanten, vele huisjesslakken, wel doen. Die hebben zich allerlei vernuftige inrichtingen verschaft, waardoor het hun mogelijk is, ook in de lucht adem te halen, meestal een goed vochtig gehouden luchtkamer, waarvan de wand rijk met bloedvaten voorzien is, een soort long dus. Zijn de insecten nu oorspronkelijk ook waterbewoners, die langzamerhand op het land zijn gaan wonen? Wij gelooven het niet! Is de kokerjuffer, de larve, die zich een koker uit allerlei afval op den slootbodem spint (schelpjes, stukjes riet, steentjes), om beschermd te zijn tegen zijn vijanden, een oorspronkelijke waterbewoner, die dan eens in zijn leven, wanneer hij tot een volwassen mot-achtig dier uitgegroeid is en het water verlaat, ons den overgang van het water naar de lucht vertoont? Waarschijnlijk is dit niet; ook de larve zal van het land af

MOSSELEN, TEGEN DEN WAND VAN EEN AQUARIUM VASTGEHECHT MET DE VELE BAARDDRADEN. LINKS BOVENAAN TWEE BEZIG MET DEN UITGESTOKEN VOET NIEUWE DRADEN VAST TE HECHTEN

wéér het water opgezocht hebben. Dat dit inderdaad het geval is, bewijzen ons de kieuwen van het dier. Deze staan als fijne blaadjes aan het achterlijf en bevatten heel fijne, dunwandige vertakkingen van de ademhalingsbuizen. Die ademhalingsbuizen zijn voor insecten typisch en vertoonen ons duidelijk, dat dit lucht- en geen waterdieren zijn. Door fijne poriën in de huid (die hier bij de kokerlarve natuurlijk gesloten zijn), neemt dat buizenstelsel lucht op, en brengt die langs haar vele fijne vertakkingen overal in het lichaam, waar ze nodig is. Een écht waterdier heeft eigenlijk niets aan een dergelijk, geheel en al voor de lucht geschikt, stelsel, een waterdier kan beter lucht uit het water met behulp van bloeddorstroomde kieuwen opnemen! Vast staat dus wel voor ons, dat een kokerjuffer geen echte oorspronkelijke waterbewoner is, maar een dier, dat van het landleven wéér tot het oorelement is teruggekeerd. Zie nu, hoe fraai dit diertje wéér is aangepast aan zijn eigenaardige en bijzondere levenswijze. Het is een insectenlarve, dus heeft zij drie paar pooten. Daarmee kan zij, het voorlijf uit den koker stekend, rondloopen, den koker achter zich aanslepend. Hoe houdt zij den koker vast? Aan het achtereinde van het lichaam, zitten een paar haken, die het dier met zijn koker stevig verbinden. Verder draagt de eerste ring van het achterlijf 3 wratten, die maken, dat het lijf zich in den koker stevig kan vastzetten, om de noodige vrije beweging te maken met het achterlijf, dat langs zijn kieuwen een stroom van telkens frisch water noodig heeft. Planten zijn voor sommige soorten, dieren voor andere het voedsel. Aan de vischnetten onzer visschers kunnen ze schade doen door enkele draden van het net door te bijten — zeer tot gerief van de daardoor somtijds bevrijde visschen! Echte landdieren hebben we hier dus voor ons, maar zulke, die, tijdens hun larvebestaan zich weer aangepast hebben aan het water! Zijn er nu ook andere insecten, die niet alleen als larve, maar geheel en al weer aan het leven in het water zijn aangepast? Ook daar vertoont onze zelfde afbeelding een voorbeeld van. De larve van de geelgerande wattertor heeft in haar venijnige kaken de kokerjuffer te pakken gekregen. En nu wordt deze volgens de regelen der kunst toebereid. Deze felle roover, de keverlarve, bezit een geheel gesloten mond — maar de bovenkaken zijn uitgegroeid tot twee holle, scherpe tangen, die zij in haar prooi boort, om er doorheen haar verterend gif te laten druppelen. In eigen huid wordt de arme kokerjuffer toebereid — geheel en al opgelost — en na eenigen tijd is ze geschikt om, dunvloeibaar nu, door dezelfde holle bovenkaken weer opgezogen te worden! Venijn en list, een oorlogstoerusting van een volmaaktheid, waarmee geen moderne mogendheid kan concurreren! Hebt ge deze wel bloeddorstige en roofzuchtige, maar toch zoo interessante dieren wel eens argeloos in uw aquarium geworpen? Veel blijft er van de levende have van uw waterdierenverblijf niet over! Maar ge zult mogelijk wel eens de wonderlijke eetwijze van dit insect kunnen waarnemen, en dat maakt weer veel goed. En wanneer ge dit toevallig ziet, dan moet ge nog op een andere bijzonderheid letten. Achteraan haar lichaam heeft de larve twee uitsteeksels. Zoo nu en dan rijst zij langzaam naar de oppervlakte van het water en steekt die twee aanhangsels daar boven uit. Daar ontdekt ge dan het luchtdier! Zij moet

LARVE VAN DE GEELGERANDE WATERTOR TREKT EEN KOKERJUFFER UIT HAAR HUISJE

bóven water ademhalen, haar luchtbuizenstelsel vraagt lucht — en zij is niet, als de kokerjuffer, met fijne kieuwblaadjes toegerust. Zoo zien we hier dus hetzelfde vraagstuk: Hoe kan een insect met luchtbuizen in water ademen? De twee met lange haren bezette aanhangsels nemen telkens een luchtbel tusschen zich in mee naar beneden. ☼ Wanneer onze laatste larve volwassen geworden is, vertoont zij ons nog een derde oplossing van hetzelfde vraagstuk. De geelgerande watertor, de felle roover, die ge toch allen wel eens in het aquarium hebt gehouden, voert de benodigde lucht mee onder water, onder haar bolle dekschilden, die hermetisch op den zijrand van het lichaam passen. Zoo nu en dan wordt het achtereinde van het lijf boven water gestoken en de luchtvoorraad vernieuwd. Zoo doet het de volwassen kever en we zien — een zeker bewijs voor een zich weer aanpassen aan het leven in het water — hoe larve en volwassen dier, beiden weergekeerd in het vochtige oerelement, op twee geheel verschillende wijzen zich hieraan aangepast hebben. ☼ Vele zijn de wijzen waarop de natuur haar kinderen geschikt weet te maken voor hun bijzondere levensomstandigheden. Geen nóg zoo vernuftige menselijke vinding of ze is reeds door den Grooten Bouwmeester bij een zijner schepselen toegepast — en we zijn altijd weer verwonderd over de soepele en zékere wijze, waarop dit geschied is — een verwondering, die ons tot steeds verder onderzoek — tot steeds nieuwe wonderen — tot steeds grooter bewondering leidt.

CEYLON

DOOR ARNOLD A. BAKE VERVALLEN GROOTHEID (Slot)

VAN de omstandigheid, dat we met Dr. Nell reisden, hadden we het te danken, dat de Gouverneur van de provincie, hier Government Agent geheeten, ons te logeeren vroeg. Met de verandering in de bestuursmethoden der laatste decaden hangt samen, dat dit hoogste ambt nu dikwijls door een Singhalees of Tamil vervuld wordt, en onze gastheer was ook een, uiterst verfijnd en kunstzinnig Singhalees, vol belangstelling voor de oudheden van de provincie waarover hij het bestuur voerde. ☼ Zijn woning ligt verrukkelijk in een grooten parkachtigen tuin, midden tusschen de oudheden in, want behalve den afstammeling van den Boom der Verlichting, die natuurlijk een voorwerp van brandende vereering is, vindt men bouwvallen van talrijke reusachtige reliekheuvelds, dagoba's of stupa's geheeten, waarvan er enkele meer, andere minder in het brandpunt der religieuse belangstelling staan. Van het standpunt van kunstgenot gezien is het laatste verreweg te verkiezen, want de geloovigen, die dikwijls wel geld, maar vrijwel nooit goeden smaak gehad hebben in de laatste tientallen jaren, weten van de eerbiedwaardige overblijfselen iets afzichtelijk leelijks te maken, met veel stuc en tonnen witkalk en schelkleurige verf. ☼ Een kunstzinnig Engelschman heeft, niet zoo lang geleden, veel onder plantengroei

bedolven oudheden te voorschijn gebracht en daarheen en rondom, door de bosschen, wegen aangelegd, zoodat men op de verrassendste wijze tegenover ruïnes en beelden komt te staan. Een bezoek is op die manier een voortdurend genot. ☼ Er zijn talrijke, nu daklooze zuilenhallen (waarvan een klein specimen mooi gerestaureerd in het bosch op een bekoorlijk grasveldje staat). Boeddhabeelden en andere, ook toegepaste, sculptuur, zooals de sublieme maansteenen, half cirkelvormige, platte steenen, met concentrische friezen van de heilige dieren van het Boeddhisme — paard, leeuw, stier en olifant —, lotussen en ganzen. (Zie de afbeelding in nr. 47). Ook aan weerskanten van de treden, die naar de verschillende verhoogde zalen voeren, en tegen de treden zelf is mooi beeldhouwwerk. Zoowel in Anuradhapura als in Polonnaruwa bestaat een duidelijk merkbare voorliefde voor

grappige dikke dwergjes als vlakvulling, dikwijls in vermakelijke danshoudingen of een muziekinstrument bespelend. ☼ In de buurt van de groote stupa's liggen nog veel fragmenten van oude beeldhouwkunst, hier een reusachtige leeuwenkop als spuiër, daar mooie veelkoppige slangen, elders goddelijke of demonische wezens in bonte verscheidenheid. ☼ Een bijzonderheid van deze streken zijn de kunstmatige vijvers, soms zelfs meren, die dan voor bevoeding dienden, soms kleine bekkens, gebruikt voor drinkwater-voorziening of badplaats. De oude kunstenaars hebben er plezier in gehad de rotswanden van die waterbekkens met reliefs te versieren. Zoo rijst er uit een vijver op Mahintale een groote veelkoppige slang uit het water, en in Anuradhapura vindt men een relief van een processie van olifanten, die net uit het water komen na hun bad, de slurven vol met lotusbloemen. Zooals meestal in de kunst van Voor-Indië en Ceylon, zijn de olifanten met de grootste liefde en verbazingwekkende levendigheid uitgebeeld. ☼ Niet alle beelden en reliefs zijn van gelijke waarde, en zij zijn ook in geheel verschillende tijd-

Foto A. A. Bake

BALUSTRADE VAN EEN TERRAS VAN EEN TEMPEL TE POLONNARUWA

perken ontstaan, want de bloeitijd van Anuradhapura duurde wel veertien eeuwen, van het midden van de 5de eeuw v.C. af tot in de 9de eeuw van onze jaartelling toe. In dien langen tijd heeft de stad veel verschillende cultuurstroomden meegemaakt. Bijzonder mooi is een relief, hoog in de rots, van een ascetische figuur met half afgewend gelaat, achter wiens rug de kop van een paard te voorschijn komt. Veelal wordt aangenomen dat het de ascet is, die, in zijn oefeningen gestoord door de duizend zonen van koning Sagara — die een paard weidden ter voorbereiding van het paarden-offer, en daarbij al te onstuimig des asceten grot naderden — hen met één blik van zijn oogen tot asch verbrandde. ☞ Dr. Nell is echter van meening dat het misschien een afbeelding is van den in Z. Indië veel aangebeden godheid Ayenar, wiens gewijde dier het paard is. De ongebreidelde Indische fantasie zegt, dat Ayenar een zoon is van den God Vishnu en den God Shiva, welke eerste, in de gestalte van een schoone vrouw, de moeder van den paardengod werd. Een relief van een godenechtpaar, dicht bij de figuur met het paard, zou in die richting wijzen. ☞ Wat het ook zij, het relief behoort tot het schoonste wat er in Anuradhapura te zien is. Polonnaruwa is lang zoo oud niet als Anuradhapura, en heeft een veel kortere periode van vorstelijke glorie gekend. Men vindt er veel baksteen-architectuur en ook sculptuur, op de manier zooals onze modernen het weer veel gebruiken, gehouwen bakstenen. In sommige ruïnes is de late periode duidelijk te bespeuren, zooals in de zaal der lotuszulen, die wel heel gracieus zijn, maar allermindst den indruk geven van een dak te kunnen dragen op hun gekronkelde vormen. ☞ Polonnaruwa werd in de vierde eeuw gesticht, maar kwam pas op het hoogtepunt van zijn bloei onder den nationalen held der Singhaaleezen, Parakrama Babu I, in de 12e eeuw n.C. ☞ Terwijl Anuradhapura, zelfs nadat het als residentie verlaten was, door zijn associaties met den godsdienst in leven is gebleven, is Polonnaruwa, toen het eenmaal door de koningen verlaten werd, geheel vervallen. Mijlen en mijlen ver strekken de bouwvallen zich in de jungle uit, slechts gedeeltelijk weer aan het licht gebracht. ☞ Er ligt een uitstekend Government Rest-house (iets wat in onze Oost een pasangrahan zou heeten) aan den hoogen oever van een prachtig meer, ook een van de overblijfselen van de waterwerken der oude koningen. Alleen het zijn daar is al een genot. Er is in Polonnaruwa niets om de aandacht verder af te leiden; men is er alleen met de ruïnes, de troonzaal en de audientiehal, het tempelplein — gewoonlijk de sacred quadrangle genoemd — en dan, overal in het bosch verspreid, bouwvallen van reliëfheuvels, paleizen, gemetselde baden en reusachtige hautreliefs. Kostelijk is een fries van olifanten op het basement van de audientiezaal, die men gerust een lange rij olifantportretten kan noemen, elk met z'n individuele eigenaardigheden. Een is er die netjes z'n slurf in z'n mond houdt, zooals dat behoort tijdens een processie, wanneer zoo'n zwaaiende slurf alleen maar kwaad zou kunnen aanrichten in de dicht opeengepakte menigte. ☞ Ook is er op een van de buitenmuren van een gebouwtje op de sacred quadrangle een prachtige fries van dansende personen, en, heelemaal alleen, staat er een slank koningsbeeld,

dat ergens in de jungle is gevonden. Dat beeld staat op een verhooging achter een fragment van een trap, en toen ik de treden, die nu nergens meer heenleiden, opklom om mijn camera in te stellen, stak een aardig klein slangetje zijn kop tusschen de voegen uit, maar het schrok, geloof ik, meer van mij dan ik van hem, want het verdween ijlings. Menschen komen er niet veel, en de dieren zijn gewend ongestoord hun gang te gaan, slangen zoowel als olifanten en apen. ☞ Ons verblijf in het rest-house werd opgeluisterd door ongewoon bezoek. De Government Agent, door Dr. Nell op de hoogte gebracht van mijn belangstelling voor volksliederen en dansen, had bevel gegeven, dat menschen van verschillende dorpen bij ons hun opwachting moesten maken, zoodat we tot laat in den nacht vergast werden op oude liederen, zooals die gezongen worden door de wachters bij de rijstvelden, beurtzangen van het eene wachthuisje naar het andere, of bruiloftsliederen en andere zangen van het dagelijksch leven. Ook kregen we verschillende dansen te zien, hier, merkwaardigerwijze, door een groep Moslimsche Tamils. De mannen zijn in twee groepen verdeeld, die, in concentrische cirkels opgesteld, zich in tegengestelde richting langs elkaar bewegen, en op de maat van een lied dat de leider zingt, korte stokken, die zij in beide handen houden, tegen elkaar slaan. Dit is een oude en zeer wijd verbreide dans. In Nepal heet hij de „apendans“. In Gujerat en Bombay daarentegen wordt hij beschouwd als een nabootsing van den dans der geliefde herderinnen van den God Krishna. In Bengalen draagt hij een meer krijgshaftig karakter, terwijl ik hem, heelemaal aan het uiterste puntje van Voor-Indië. Kaap Comorin, heb zien dansen door Roomsche Katholieke visschers, die daarmee een lied omtrent de lotgevallen van St. Franciscus Xaverius begeleiden. ☞ Het geklik van

de stokken tegen elkaar onderstreept de maat van het lied, die soms heel ingewikkeld kan zijn. Al dansend voeren de mannen dan verschillende figuren uit, die een waar genot voor het oog zijn. ☞ Zoo waren we Dr. Nell niet alleen dank verschuldigd voor al het schoone wat hij ons aan oudheden had laten zien, maar ook voor het contact met het volk in verschillende streken, want in kleine dorpjes en in Kandy zelf liet hij ons verder genieten van dansen en liederen. De boeren, die als heilige plicht in den tempel van Kandy — waar als reliëf een tand van den Boeddha bewaard wordt — liederen zingen ter eere van het heiligdom, lieten zich door hem overhalen om bij het heilige der heiligen deze liederen voor te dragen en de mannen, die de Kandysche dansen uitvoeren, ook alweer in optochten en processies van dien zeer heiligen tempel, lieten ons ook hun superbe techniek bewonderen. ☞ Deze kunst, waarschijnlijk van Voor-Indische afkomst, beleeft nu een periode van hernieuwde belangstelling. Men weet uit kronieken, dat prinses Sanghamitta door dansers en muzikanten vergezeld werd toen ze den twijg van den „Boom der Ontwaking“ naar Ceylon bracht. Sindsdien is het verband van muziek en dans met den godsdienst in Ceylon nooit verbroken geweest, en ook de wereldlijke machten hielden de beide kunsten in groote eere. Maar met het verval van de wereldlijke en geestelijke machten vervielen ook de kunsten. Het is echter nu een symptoom

Foto A. A. Bake
KANDYSCHER DANCER IN VOL
ORNAAT

Foto A. A. Bake

DANSERS IN KANDY

Foto A. A. Bake

EEN GODDELIJKE TEMPELWACHTER

sen kan, daar de inspanning te groot is, zijn zijn gebaren nog van een groote expressiviteit. ☼ Het is te hopen dat eindelijk het vele schoons dat onder het volk en bij de tempels nog leefde, in wijde kringen naar waarde zal worden geschat, en voor de komende geslachten bloeiend en krachtig behouden zal blijven.

Euphorbia Marginata

EEN INTERESSANTE WOLFSMELK

EEN enkel woord mag wel gewijd worden aan de belangwekkende Euphorbia, op de foto afgebeeld. Het is een eenjarige plant, in Noord-Amerika inheemsch en zeer gemakkelijk van cultuur. Het eigenaardige is, dat de uiteinden der stengels wit-met-groene „bloemen” dragen, die wel iets van Edelweiss weg hebben en niet anders zijn dan de gekleurde schutbladeren, want de eigenlijke bloemen zijn miniem en zitten daarbinnen. Hoe vetter de grond is, waar de plant staat, hoe meer het wit tot groen verloopt. Het is dus zaak niet te vetten grond te kiezen. ☼ De planten worden ongeveer 50 cm hoog en bloeien rijkelijk in September. Men zaait buiten in Mei, bij zaaiing onder glas valt de bloei natuurlijk vroeger. Door hun grijsgroene, met wit afgebiesde bladeren en wonderlijke lichte schutbladeren vallen de planten dadelijk op en staan aardig op een zonnig plekje in den tuin. Ook voor vaasvulling leent zich Euphorbia marginata uitstekend: de takken blijven buitengewoon lang goed op water. L. S.

WEERZIEN

DOOR TRIXIE

WAT Siegfried gedacht moet hebben, toen ik opeens uit zijn leven verdween? Er zijn mensen, die beweren, dat een paard niet denkt en dat is misschien wel het eenvoudigste. Toch, er moet in zijn paardenhoofd wel het een en ander zijn omgegaan, want ik hoorde na mijn terugkomst, dat hij dagenlang steeds naar de deur had staan kijken, alsof hij wachtte. En op gevaar af dat de verstandige mensen, die aan zulke overwegingen nimmer lijden, me voor hopeloos sentimenteel zullen houden, wil ik eerlijk bekennen, dat tijdens de reis de gedachte: Siegfried zal meenen, dat ik hem in den steek heb gelaten, me wel eens gehinderd heeft. Zoo goed als de lange thuisreis me bekort werd door de overweging: Siegfried zal blij zijn me weer te zien. ☼ Twee uur nadat ik thuis was gekomen, gingen we naar den stal. Het was een warme middag en alle deuren stonden open. Zachtjes liepen we tot bij den ingang en ik riep: „Siegfried!” Er kwam beweging in

zijn box, er was gerammel van een ketting, het stampen van hoeven, een slag tegen het houtwerk en zijn groote hoofd kwam boven het beschot uit kijken, met steeds meer geklink van metaal in zijn pogingen om zich toch maar zoo ver mogelijk om te draaien. ☼ Ik zag zijn oogen grooter worden, er kwam een blik in, als kon hij niet gelooven wat hij zag, alsof hij dacht: daar heb ik al die lange, lange dagen op gewacht en naar verlangd en . . . nee, het kan niet waar zijn . . . ze is het niet . . . ☼ „Siegfried”, riep ik nog eens en mijn stem sloegen hem nu tot de werkelijkheid te brengen. Zijn hoeven sloegen een roffel tegen het beschot en hij begon te hinniken. Driemaal, viermaal, tot het gehinnik overging in een soort proestend gesnuif, alsof hij zich gereed maakte voor een krachtsinspanning om los te breken. ☼ „Siegfried”, zei ik voor de derde maal en ging snel naar hem toe. Heftig schoof hij op zij naar den rechterkant van zijn box om me ruimte te geven bij hem te komen. Hij stond te trappelen en te draaien van ongeduld en zoodra ik bij hem was, deed hij wat mijn vroeger paard, Cyrano, ook deed, als de blijdschap hem te machtig werd. Hij greep me met zijn tanden in mijn kleeren en schudde me heftig heen en weer. Daar was in dat schudden iets van: „Zoo, ben je daar eindelijk! Waarom ben je zoo lang weg gebleven? Ik begon te denken, dat je nooit zoudt terug komen, dat je me in den steek gelaten hadt! Het wachten had ik al haast opgegeven. Het duurde zoo lang, zoo vreeselijk lang. Maar nu ben je er weer en nu is alles weer goed. En ik ben blij, weet je, blij om je weer te zien! Ik zou wel ik weet niet wat kunnen doen van blijdschap, dat je er weer bent. Maar het eenige wat ik kan doen is je eens even door elkaar rammen. En dat moet je dan maar begrijpen . . .” ☼ Ik begreep en streelde zijn hals en hij liet me even los om een seconde daarna opnieuw te beginnen. Dat hij een knoop van mijn mantel trok bij zijn onstuimige en ietwat ongewone liefkoozing kon hem niet schelen. Mij ook niet trouwens. Hij duwde zijn neus tegen mijn wang, gooide me bijna tegen het beschot aan door zijn hoofd tegen mijn schouder te wrijven en toen kwam de vraag van alle kleine kinderen en alle dieren, die weten, dat je van ze houdt: Heb je ook wat voor me meegebracht? Tijdens de reis had ik alle klontjes gespaard, die ik kon bemachtigen, zoodat ik hem een werkelijk reis-souvenir kon aanbieden, waarschijnlijk meer tot mijn eigen voldoening dan tot de zijne, en de huisgenooten hadden gezorgd, dat er een bos frissche wortelen klaar lag. Hij besnuffelde mijn handen en rook aan mijn zakken, moest zich zelf dan weer opeens de zekerheid geven, dat dit alles geen droom was en hervatte zijn betuigingen van genegenheid. Telkens wist hij weer een andere manier om me te verzekeren van zijn vreugde en me te zeggen, dat hij van me hield en me niet vergeten was. Zijn zachte parelgrijze lippen tasten langs mijn vingers, zijn neus raakte weer mijn wang en tenslotte, toen hij niets anders meer wist en toch nog eens moest zeggen hoe blij hij was, gaf hij een poot als een hond. Telkens en telkens weer. 't Is waar, het heeft niet veel moeite gekost hem de beteekenis van „shake hands” bij te brengen. Hij werkt graag met zijn voorbenen en is er gewoonlijk zelfs wel wat heel vlug mee klaar, wanneer er het een of ander is, dat zijn misnoegen wekt. Maar dat hij zelf deze toepas-

EUPHORBIA MARGINATA — AMERIKAANSCH EDELWEISS

KASTEEL ECKART BIJ WOENSEL IN NOORD-BRABANT

sing zou vinden, had ik niet gedacht. ☞ Toen ik weg wilde gaan, verzette hij zich daar zeer gedeceideerd tegen. Waarschijnlijk kwam het hem veiliger voor mij nu maar bij zich te houden. Dan had hij tenminste de zekerheid, dat ik er niet weer vandoor zou gaan. Hij draaide zijn achterhand naar me toe en sloot me zoo in; er was geen kwestie van, dat ik er uit kon. Het eenige wat ik doen kon, was een handvol wortelen in zijn voerbak gooien en wegslijpen, terwijl hij at. Maar zoodra merkte hij niet, dat ik niet meer naast hem stond, of hij hield met eten op en draaide zijn hoofd om zoover de halster hem dat veroorloofde. En keek me aan met treurige oogen, alsof hij me vroeg niet weer van hem weg te gaan. Oogen, waaraan geen weerstand te bieden viel. Ernstig heb ik hem toen beloofd, dat ik weer zou komen, dat we morgen zouden uitgaan, dat we samen zouden blijven, zooals je dat ook aan een klein kind zoudt kunnen beloven. Met dezelfde hoop van begrepen te worden. Ik weet niet of er voor een paard — of voor een hond, wat dat betreft — „morgen” is, of ze zich een toekomst, al is die nog zoo nabij, kunnen denken of dat er alleen een verleden en een heden voor hen is. Wel weet ik, dat toen ik dien volgenden dag in den stal kwam, en hij me zag binnenkomen, een glans in zijn oogen was, terwijl zijn hoeven ongeduldig den grond krabden. ☞ We stonden wat twijfelachtig tegenover de vraag hoe hij zich zou gedragen. Achttien dagen was hij niet buiten geweest. „Ik geef hem drie dagen om op zijn verhaal te komen”, zei ik genereus. Er waren geen drie uren, geen drie kwartier zelfs noodig. Siegfried was voorbeeldig van volgzzaamheid en gehoorzaamheid. Hij was veel te blij om anders te zijn.

SADI, de Perzische dichter, werd door een vriend voor 10 dinars uit gijzeling verlost. De vriend gaf hem zijn dochter tot vrouw en als bruidsschat 100 dinars. Het huwelijk was ongelukkig en op de verwijten der vrouw antwoordde Sadi: „Ja-ja! Je vader heeft me voor 10 dinars vrij en met 100 tot slaaf gemaakt.

DE BERGKERK

EN hier, op deze hoogte of bult, of heuveltje, of hoe je het noemen wilt, heeft misschien vroeger, nou ja, in legendarische tijden dan, een min of meer „legendarisch kasteel gestaan”, leg ik uit. „Daarvan is niets over. Nu heb je er een kerk uit den Hanze-tijd. Zoo vind je ze in Duitschland ook veel. Twee torens...” ☞ En ondertusschen stijgen wij het nauwe trapje op, dat in het duister van den avond bijna onbegaanbaar is. We treden plotseling op het hooge plein, en staan voor de Bergkerk. ☞ Rondom het plein, in de diepte, liggen de huisjes, en een paar straatjes kronkelen moeizaam naar boven met hun oude, scheefgezakte geveltjes, die vol diepe schaduwen zijn. Terzijde van de kerk is de tuin. Er groeit niets dan wat gras, en er staan een paar boompjes, een witte kat zit roerloos bij de lage struikjes. ☞ Op den hoek van een straatje brandt een lantaarn. De schaduwen van de takken liggen breed en onbestemd op den grijzen muur van de kerk. ☞ Er glinstert een raam. Zware beeren steunen het metselwerk. De kapellen puien aan de achterzijde uit. Het schip van de kerk is van een ontembare, geweldige kracht, plomp en majestueus. ☞ Maar rank en edel tasten de beide fijne torens naar den hemel, die vol sterren is, en waarin de maan hangt als een schilfer van stralend licht. En nu kan men al het andere vergeten: de stad, en de rivier en de menschen. Want er blijft niets anders dan die avond met zijn innige blijdschap van lichten en nog eens lichten, zijn diepten en zijn oceanen van ruimte. En daaronder, stil en vergeten, eenzaam en schoon als een oude legende of een diepzinnig gedicht: de Bergkerk. ☞ Dan dalen wij langs het donkerste straatje naar beneden, en staan plotseling bij de huizen, de lantaarns, de auto's en de menschen. En wij gevoelen dat daarginds, in de duisternis, op het heuveltje droomen worden gedroomd, die de wereld niet kent.

Ws.